

สภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง

อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

นับตั้งแต่มีการเสนอ พรบ. สภาองค์กรชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับนี้มีมุมมองที่แตกต่างกัน ทั้งที่สนับสนุนเพราะจะเป็นการพัฒนาาระบบประชาธิปไตยฐานรากที่สร้างการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการตนเอง โดย พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการเปิดพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งรัฐต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานร่วมกับชุมชน ในส่วนที่ไม่เห็นด้วยสะท้อนว่าการมีกฎหมายสภาองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดความขัดแย้งและความแตกแยกในชุมชนท้องถิ่นมากกว่า หลายฝ่ายมีความเห็นว่าสภาองค์กรชุมชนควรเป็นสภาธรรมชาติ ที่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้าน ไม่ควรมีกฎหมายถึงแม้ว่ามีกฎหมายแต่ถ้าชุมชนไม่ได้ทำก็ไม่เกิดประโยชน์ เป็นข้อถกเถียงที่ยังหาทางออกร่วมกันไม่ลงตัวเสียทีเดียว ความจริงแล้วในชุมชนมีการรวมตัวกันของแกนนำในรูปของสภาชุมชนซ่อนตัวอยู่ตามซอกเล็ก ซอกน้อยในพื้นที่ต่างๆ เต็มแผ่นดินที่เราอาจจะยังมองไม่เห็น ในโอกาสนี้จึงได้นำเอาตัวอย่างของการรวมตัวกันเป็นสภาผู้นำชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้นำในรูปแบบของ “สภาเปิด” เพื่อขับเคลื่อนงานเศรษฐกิจพอเพียงในตำบล ถึงแม้ว่ารูปแบบหรือวิธีการจะไม่ได้เป็นไปตามสภาชุมชนที่เราเห็นทั่วไป แต่ก่อนที่จะลงลึกเพื่อทำความเข้าใจกับตัวตนของสภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง เรามาทำความเข้าใจวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของชาวบ้านเพื่อให้เห็นภาพรวมของตำบลห้วยเขย่งในเบื้องต้น

สภาพทั่วไปของตำบล

“ตำบลห้วยเขย่ง ประวัติความเป็นมาที่เรียกว่าห้วยเขย่ง เนื่องจากสมัยก่อนชาวบ้านได้เลี้ยงช้างเพื่อชักรอกไม้ท่อน และมีคนเลี้ยงช้างชื่อ “พระเขย่ง” มีอยู่วันหนึ่งช้างได้เกิดตกมันและได้เหยียบพระเขย่งตายบริเวณลำห้วย จนชาวบ้านแถวนั้นเรียกว่า ห้วยพระเขย่ง ต่อมาคำว่า พระ ได้หายไป และพูดสั้นขึ้นว่า ห้วยเขย่ง มาจนถึงปัจจุบัน”¹

ที่ตั้งของตำบลมีทิศเหนือติดต่อกับตำบลปลีอก ทิศใต้ติดต่อกับตำบลหินดาด ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลท่าขนุนและทิศตะวันตกติดต่อกับแนวเขาห้วยเขย่งและเขานิชาในท้องที่ตำบลห้วยเขย่ง² ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 11,620 คน³ ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน คือหมู่ 1 บ้านท่ามะเตือ หมู่ 2 บ้านปากลำปลีอก หมู่ 3 บ้านห้วยเขย่ง หมู่ 4 บ้านประจำไม้ หมู่ 5 บ้านไร่ป่า หมู่ 6 บ้านไร่ หมู่ 7 บ้านห้วย

¹ ข้อมูลจาก ไทยตำบล ดอต คอม (<http://www.Thaitambon.com>).และองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเขย่ง (<http://www.huaykayeng.net>).

² ข้อมูลพื้นฐานโครงการขยายผลโครงการหลวงตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้โครงการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ตำบลห้วยเขย่ง โดยมูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับบริษัทปตท.จำกัด(มหาชน)และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

³ ข้อมูลจำนวนประชากรและบ้าน ณ 23 สิงหาคม 2550 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

สภาพทั่วไปของตำบลห้วยเขย่ง

⁴ เฟื่องอ้าง(2).

ย้อนอดีตความเป็นมาของตำบลห้วยเขย่งไปเมื่อ ประมาณยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา ราชการมีการสำรวจพื้นที่เพื่อทำการสร้างเขื่อนเขาแหลมซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นเขื่อนวชิราลงกรณ์ ครอบคลุมพื้นที่นับแสนไร่ จึงต้องมีการอพยพโยกย้ายชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่การสร้างเขื่อนออกจากพื้นที่โดยจ่ายค่าเวนคืนให้ชาวบ้าน ให้พื้นที่ทำไร่ละ 1,500 บาท ที่นาไร่ละ 2,500 บาท และมีการจัดสรรที่ดินให้ครอบครัวละ 15 ไร่ (ที่อยู่อาศัย 1 ไร่ และที่ดินทำกิน 14 ไร่) ชาวบ้านที่เคยอยู่ในพื้นที่เดิมจึงมีการแยกย้ายกันไปอยู่ตามที่มีการจัดสรรที่ดินให้ ส่งผลให้ความเป็นชุมชนแตกสลายกระจัดกระจาย แยกย้ายกันไปอยู่ตามที่ได้รับ การจัดสรร และมีปัญหาเรื่องการทำมาหากินจากครอบครัวที่เคยมีที่ดินประมาณ 50 ไร่ขึ้นไป ต้องสูญเสียที่ดินทำกินที่เคยมีมาแต่เดิม การย้ายมาที่อยู่ใหม่ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและอาชีพจากเดิมที่เคยทำนาสามารถเลี้ยงคนได้ทั้งจังหวัดก็ต้องเปลี่ยนมาทำไร่เพราะที่ดินที่ได้รับการจัดสรรให้เป็นที่สูงมีน้ำน้อย ในช่วงแรกๆชาวบ้านรับการแนะนำจากพ่อค้า นายทุนให้มีการปลูกฝ้าย ชาวบ้านก็ปลูกฝ้าย แต่สู้ไม่ไหวทั้งค่ายาฆ่าแมลง ค่าปุ๋ย ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มกับการลงทุน ชาวบ้านขาดทุนเป็นหนี้ตามๆกัน และต่อมาก็หันมาปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง ปลูกไม้สัก และปัจจุบันมีหลายครอบครัวเริ่มหันมาปลูกยางพารา

“ต้นไม้ ชุมชน วิถีชีวิต ที่เราเคยอยู่จมอยู่กับน้ำ หายไปเลยกับการสร้างเขื่อนเขาแหลม แลกกับการได้รับเงินเวนคืนไร่ละพันกว่าบาท ค่าต้นไม้ไร่ละ 25 ต้น ถึงแม้ว่าเราจะมีต้นไม้ในที่มากกว่านั้นรัฐเหมาจ่ายให้เราเพียงแค่นั้น ชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องราวต่างๆ คนที่รู้คือผู้นำชาวบ้าน ประชาชนไม่รู้เรื่อง ชาวบ้านจริงๆไม่รู้เรื่อง การย้ายทำให้ชาวบ้านแตกแยกกัน เหมือนกับแพแตก คนละทิศคนละทาง วุ่นวายกัน การย้ายที่อยู่เหมือนกับการเริ่มต้นใหม่ (นายสุชิน หงษาชาติ : แกนนำสภาชุมชนตำบลห้วยเขย่ง)

“ชีวิตของเราเปลี่ยนไปเพราะเดิมที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านทำนาเป็นหลัก แต่เมื่อย้ายมาอยู่ที่ใหม่ เป็นที่สูงขึ้นขาดน้ำเพื่อทำการเกษตร ที่ดินจัดสรรที่ดินทำกิน 14 ไร่ ที่อยู่อาศัย 1 ไร่ ชาวบ้านมีที่ดินทำกินน้อยลง และเริ่มมีนายทุนเข้ามาส่งเสริมให้มีการทำพืชเศรษฐกิจทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฝ้าย ชาวบ้านทำแต่ขาดองค์ความรู้และการรู้เท่าทัน จึงทำให้ขาดทุน พอย้ายมาอยู่ที่ใหม่ ยิ่งหนัก เพราะเราไม่เคยรู้จัก หรือมีองค์ความรู้เรื่องพืช ยิ่งทำก็ยิ่งจมลง” (นายจำลอง มณีรัตน์ : ประธานสภาชุมชนตำบลห้วยเขย่ง)

วิกฤติรอบสองของชุมชนหลังการจากอพยพโยกย้ายมาอยู่ที่ใหม่คือการสูญเสียที่ดิน ที่ทำกิน เมื่อก้าวเข้าสู่การปลูกเชิงเดี่ยวเน้นพืชเศรษฐกิจหลายครอบครัวต้องประสบปัญหาขาดทุน ส่งผลให้ต้องการที่ดินให้นายทุน ปัจจุบันชาวบ้านประมาณ 70% ของจำนวนประชากรทั้งตำบลที่ไม่มีที่ดิน ที่ทำกินเป็นของตนเอง ที่ดินที่เคยได้รับการจัดสรรขายให้นายทุนจำนวนมากดังคำบอกเล่าของแกนนำถึงการสูญเสียที่ดินทำกินของชาวบ้านว่า

“ทุกวันนี้ที่ดินของชาวบ้านที่ได้รับการ จัดสรร มีจำนวนน้อยลงเพราะมีลูกหลานเพิ่มขึ้น และชาวบ้านส่วนใหญ่ขายที่ดินให้นายทุน ไม่เหลือที่ดินทำกิน มีเพียงที่อยู่อาศัยที่ยังไม่ขาย ประมาณร้อยละ 70-80 ที่ไม่มีที่ดินของตนเองโดยเฉพาะแปลงสาม ราคาที่ดินไร่ละประมาณ 50,000 บาท ทำเลดีสามารถขายได้ไร่ละเป็นแสน ชาวบ้านต้องขายที่ดินไม่มีที่ดินทำกิน ปัญหาใหญ่ของคนห้วยเขย่งคือเรื่องไม่มีที่ดินทำกิน และทุกวันนี้คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ออกไปทำมาหากินข้างนอก เหมือนกับอีสาน ที่ดินที่เหลืออยู่คนละหนีด คนละหน่วยก็ปลูกผลไม้เต็มพื้นที่หมดแล้ว พวกเราเริ่มคิดถึงว่าถ้าเราอยู่อย่างนี้เราจะไม่พอกิน” (นายบุญนิยม ดวงจันทร์ : สภาชุมชนตำบลห้วยเขย่ง)

“ผมคิดว่าชาวบ้านเข้าถึงทางตันเหมือนต้นไม้ที่ยอดไม่ออกแล้ว ยอดไม่ออกไม่ทัน มองไปทางไหนก็ไม่เห็นทางออก มีทั้งหนี้สิน ไม่มีที่ดินทำกิน อยู่ได้ด้วยเงินที่ลูกๆออกไปทำงานนอกบ้าน คนแก่เฒ่าบ้านเลี้ยงหลาน” (นายเรือง ปลงจิตร : ที่ปรึกษาสภาผู้นำองค์กรชุมชน)

แผนแม่บทชุมชนจุดประกายให้เกิดการทบทวนชีวิต

ประมาณปี พ.ศ. 2541 บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ดำเนินโครงการส่งต่อก้าวชนชาติไทย – สหภาพพม่า ผ่านพื้นที่ป่าและชุมชนห้วยเขย่ง ปตท.จึงมีการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยในช่วงแรก ปตท. ได้มีการสนับสนุนให้สมาคมพัฒนาประชากร (PDA) เข้ามาทำงานในพื้นที่แกนนำชุมชนกล่าวถึงลักษณะของงานพัฒนาคุณภาพชีวิตในช่วงแรกๆ เป็นรูปแบบของการช่วยเหลือเรื่องเงินและแจกของ เช่น แจกเือง ให้เงินกองทุนหมุนเวียนเพื่อก่อตั้งเป็นธนาคารหมู่บ้าน

“ความเป็นจริงก่อนที่เราจะเริ่มต้นทำแผนชุมชน ปตท.เข้ามาทำงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม อยู่ก่อน เกี่ยวกับเรื่องการปลูกป่า 30,000 ไร่ ต่อมาโครงการสร้างแนวท่อก๊าซจากอิตองจากฝั่งพม่าผ่านเข้ามาในหมู่บ้าน ผ่านหลังบ้าน แปลง 4, 5 ,1 จึงเริ่มมีงานพัฒนาเกิดขึ้น เมื่อก่อนที่ ปตท. จะเข้ามาจะเป็นการนำเงินมาให้อย่างเดียว ไม่ได้เอาองค์ความรู้เข้ามา แต่ตอนนี้ ปตท. เปลี่ยนแนวความคิดที่จะเอาองค์ความรู้เข้ามา ชาวบ้านจะต้องมีความรู้ทุกหมู่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาตนเอง และทำทุกหมู่บ้านในตำบลห้วยเขย่ง” (นายเสนาะ กัณฑ์วงศ์ : สภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยพัฒนาองค์ความรู้และศึกษาการจัดการทรัพยากรชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ ซึ่งดำเนินการโดย โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (BRT) จนกระทั่งปี พ.ศ. 2546 ปตท.และชุมชนร่วมกันเชื่อมโยงงานวิจัยประสานกับการพัฒนาชุมชน โดย ปตท. สนับสนุนให้ชุมชนมีการจัดทำแผนชุมชนทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนและมีพี่เลี้ยงในการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดจาก ปตท.

“อยู่มาวันหนึ่งมีผู้หญิงตัวเล็ก ๆ คนหนึ่ง ชื่อบุญเลย เข้าในหมู่บ้านและมาพูดคุยกับชาวบ้านและชวนชาวบ้านให้รวมกลุ่ม สถานการณ์ตอนนั้นชาวบ้านไม่ค่อยไวใจเพราะเจอหลายเรื่อง ทั้งเขื่อน และอะไรอีกหลายอย่าง ทำให้ชาวบ้านไม่ไวใจ แต่เขาทำงานได้สักระยะหนึ่งผมก็เริ่มเห็นว่าเข้าท่าดี น่าจะมีประโยชน์กับชาวบ้าน จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเฉพาะผู้ใหญ่บ้านมาพูดคุยกันเป็นระยะ ๆ ก็มานึกว่าถ้าเราจะทำชุมชนให้เข้มแข็งเราจะต้องรวมกลุ่มกัน พอรวมกลุ่มกันมากขึ้น เราก็ต้องคิดว่าเป้าหมายเราคืออะไร ทำแล้วชุมชนจะได้อะไร จึงชวนกันว่าเราขอไปดูงานก่อนได้มั๊ย ขอดูชุมชนเข้มแข็งเพื่อเป็นตัวอย่างก่อนได้หรือเปล่า และคุยกันก่อนว่าถ้าทำงานตรงหน้าเห็นแก่อาตมิสสินจ้าง เพราะจะไปไม่รอด หลังจากนั้นเราจึงไปดูงานกัน” (นายเรือง ปลงจิตร : ที่ปรึกษาสภาผู้นำองค์กรชุมชน)

กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้คนในตำบลห้วยแยง มารวมตัวกัน มีเวทีปรึกษาหารือกัน พูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ การเคลื่อนงานคงเป็นเรื่องที่ยากในการที่จะให้ผู้ผู้นำที่เดิมนั้นต่างคนต่างอยู่หันหน้ามารวมกัน ฉะนั้นแนวทางในการทำให้คนมารวมกันในช่วงปีแรกให้ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพแกนนำ ด้วยการเปิดโลกทัศน์ให้ผู้นำชุมชนเห็นโลกแห่งการพัฒนาที่กว้างขึ้น ให้ความรู้จากการเรียนรู้จากการศึกษาดูงานประสบการณ์ที่จริง ฝึกทักษะของการเป็นผู้นำและการเป็นวิทยากร มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้กับผู้นำและชาวบ้าน การปฏิบัติการเก็บข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลและทำแผนชุมชน และมีเวทีสรุปบทเรียนของผู้นำอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งสามารถทำแผนชุมชนสำเร็จเกิดรูปธรรมที่ชัดเจนเกิดขึ้นได้แก่ โครงการปลูกต้นไม้ประจำปีทุกเดือน พฤษภาคม โครงการครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง และตลาดนัดชุมชน

หากเปรียบเทียบการทำแผนชุมชนก็คงไม่ต่างจากการทำแผนชุมชนโดยทั่วไปไปที่หลายหน่วยงานให้การสนับสนุนทำแผนชุมชน แต่ความน่าสนใจของการทำแผนของตำบลห้วยแยงอยู่ที่การเตรียมความพร้อมและการพัฒนาผู้นำ และเทคนิควิธีการที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนในการรับรู้ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และข้อมูลสำคัญอื่นๆ และสร้างแผนครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เชื่อมโยงสู่การบรรลุเป้าหมายคือครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว ที่ลงลึกถึงระดับครัวเรือนได้ และมีการสนับสนุนงบประมาณให้มีการทำกิจกรรมรายครัวเรือน เช่น เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา โดยชาวบ้านร่วมกันกำหนดว่าลักษณะของครอบครัวที่มีเศรษฐกิจพอเพียงที่จะได้รับการสนับสนุนจะต้องมีเงื่อนไขสำคัญที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน 5 ข้อ ได้แก่ 1) อดเหล้าทุกวันพระ 2) จัดบันทึกบัญชีครัวเรือน 3) ออมเงินอย่างน้อยวันละบาท 4) ปลูกผักสวนครัว 5) ปลูกหญ้าแฝก ผลการดำเนินงาน ในปี 2548 มีจำนวนครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง 325 ครอบครัว ปี 2549 จำนวน 520 ครอบครัว ปี 2550 ยังไม่มีการขยายครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโครงการดังกล่าวมีการสนับสนุนโรงเรียนต่างๆในตำบล ส่วนการจัดการกับผลผลิตที่เกิดจากการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงปลา ได้มีการจัดตั้งเป็นตลาดนัดชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านนำผลผลิตมาขายร่วมกันและแลกเปลี่ยนกันทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 07.00 – 10.00 น.

ข้อมูลชุมชน(รายครอบครัว) จำนวน 6 หมู่บ้าน 7 ชุมชน 1,315 ครัวเรือน ประชากรรวม 8,457 คน

○ ข้อมูลรายรับรวมในระดับตำบล	64,934,095 บาท
○ ข้อมูลรายจ่ายรวมในระดับตำบล	85,667,414 บาท
○ ข้อมูลส่วนต่าง	20,733,319 บาท
○ รายได้/คน/ปี โดยรวมทั้งตำบล	12,279 บาท
○ รายจ่าย/คน/ปี โดยรวมทั้งตำบล	20,316 บาท
○ ค่าส่วนต่าง โดยรวมทั้งตำบล	(8,037)
○ คิดเป็นร้อยละ	-65 บาท

ขั้นตอนการพัฒนาโดยกระบวนการแผนชุมชน

1. **การจุดประกายและการพัฒนาศักยภาพผู้นำ** ด้วยการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ ได้แก่ ตำบลหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีการฝึกการเป็นผู้นำ การเป็นวิทยากรแผนชุมชน การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การทำแผนชุมชน
2. **การพัฒนากระบวนการทำแผนชุมชนและหาวิธีการที่เหมาะสมกับพื้นที่** เช่น การออกแบบเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างความเข้าใจให้แก่ในระดับหมู่บ้าน
3. **การเก็บข้อมูลชุมชน** โดยกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่เป็นอาสาสมัคร และมีการสรุปข้อมูล
4. **จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลโดยร่วมวิเคราะห์เปรียบเทียบกับตำบลต้นแบบ** ที่ไปศึกษาดูงาน โดยพาไปวิเคราะห์ข้อมูลที่ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกับแกนนำของตำบล ชาวบ้านเห็นตัวอย่างและความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นในการดำเนินงาน ทำให้ชาวบ้านเกิดแรงใจ ร่วมกัน
5. **การทำแผนแม่บทชุมชน** ร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไข ทำแผนชุมชนและเตรียมให้แกนนำนำเสนอข้อมูล ให้แต่ละหมู่บ้าน
6. **การสร้างความสัมพันธ์ภายในทีมโดยการจัดกิจกรรม Walk rally** ทั้งในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบลเพื่อทำให้เกิดความสัมพันธ์ของแกนนำและชาวบ้านแต่ละหมู่บ้าน สร้างความคุ้นเคยกัน และกล้าเปิดใจ ก่อนที่จะมีการเปิดเวทีสะท้อนข้อมูล โดยแกนนำระดับตำบลต้องมาร่วมกันเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรม Walk rally หมู่บ้านละ 2 วัน อย่างน้อยหมู่บ้านละ 50 คน เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านชอบมากๆ เพราะคิดว่าได้ความรู้ และเกิดความพร้อมเพรียงกัน และเป็นการเปิดประตูใจ รู้จักสนิทสนมกันมากขึ้น ระหว่างแกนนำและชาวบ้าน
7. **เปิดเวทีนำเสนอข้อมูลชุมชน** เป็นการเปิดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านรู้ข้อมูลในหมู่บ้านของตนเอง เช่น รายจ่าย ในครอบครัว การพินัน ในการเปิดเวทีจะใช้เวลาเพียงครึ่งวันหรือไม่เกิน 4 โมง เพราะถ้าใช้เวลาเกินจากนั้นจะได้รับความสนใจจากชาวบ้าน และจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน
8. **การสรุปบทวนโดยการประชุมอย่างสม่ำเสมอ** หลังจากที่มีการจัดเวทีเสร็จทุกครั้งจะมีเวทีสรุปร่วมกัน ของแกนนำ เช่น การพูด การใช้เวลา เนื้อหาที่ตรงประเด็น ลักษณะท่าที
9. **การนำแผนไปสู่การปฏิบัติเป็นกิจกรรม** เช่น กิจกรรมการปลูกต้นไม้ประจำปี ครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง ตลาดนัดชุมชน การพัฒนาอาชีพส่งเสริมการปลูกพริกและการแปรรูปเป็นพริกแกงเพื่อจำหน่ายในชุมชน

จากแผนชุมชน.....เส้นทางสู่การสภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง

ในช่วงปี พ.ศ. 2548 ที่มีการทำแผนชุมชน ผู้นำและชาวบ้านตำบลห้วยเขย่งเริ่มคุ้นเคยและรู้จักคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมีความคิดว่าเราจะอยู่ไม่ได้ ถ้าเราไม่รู้จักคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง คนเราจะอยู่ได้สบายๆ ไม่เดือดร้อนต้องมีเศรษฐกิจพอเพียง เราจึงนึกว่าเราจะทำอย่างไรถ้าเราไม่มีแม่แบบ เราไม่รู้ทิศทาง คณะทำงานแผนชุมชนจึงเกิดแนวคิดที่จะไปดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง จึงไปดูงานที่มาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี เพื่อเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากนั้นคณะทำงานจึงคิดถึงเรื่องการตั้งคณะทำงาน ให้มีการเลือกประธาน โดยกำหนดว่าใครที่เป็นผู้ใหญ่บ้านให้สละสิทธิ์ เพราะเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการอยู่แล้ว ให้มีการเลือกคนที่ไม่มีตำแหน่งผู้นำทางการ จึงมีการเลือกรักวิชาการประธานคนแรกคือ นายเรือง ปลงจิตร มีแกนนำรวมกันประมาณ 10 คน โดยเรียกว่า **“สภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง”** เพื่อทำหน้าที่ในการเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (เป็นโครงการที่เกิดจากการทำแผนชุมชน) เพื่อให้ชาวบ้านรับรู้และปฏิบัติตาม จึงมีการประชุมสภาผู้นำชุมชน มีการประชุมชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และร่วมกันร่างระเบียบกำหนดลักษณะของครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง 5 ข้อ (ตามที่กล่าวถึงข้างต้น) เรียกว่าสัญญาใจ และรับสมัครสมาชิกครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านละ 40 ครอบครัว มีคนสนใจเข้าเป็นสมาชิกจำนวนมาก แต่ก็ยังมีบางฝ่ายคัดค้านไม่เห็นด้วย แต่หลังจากทำไ้ระยะหนึ่งก็มีการทำต่อเนื่อง และมีการให้รางวัลคนที่ทำได้ดี ปีที่ 2 เพิ่มเป็นหมู่บ้านละ 80 ครอบครัว

สภาผู้นำชุมชนมีคณะทำงาน ประมาณ 50 คน (ตามโครงสร้าง) แต่ที่ทำงานจริงมีประมาณ 20 คน ทำหน้าที่ในการติดตามความก้าวหน้าครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง สภาผู้นำของเราไม่มีกฎระเบียบตายตัว ใครจะเข้าหรือจะออกก็ได้ไม่มีการบังคับกัน ตามความสมัครใจ มีผู้นำแต่ละหมู่บ้านเป็นตัวเชื่อมประสานงานกันระดับตำบล อย่างน้อยหมู่บ้านละ 3 คน **“สภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่งจึงหมายถึงเวทีที่จะให้แกนนำในหมู่บ้านได้มาร่วมพลังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินการขับเคลื่อนและติดตามโครงการครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียงและการทำงานร่วมกับหน่วยงานส่งเสริม เช่น ปตท.”** โดยมีการแบ่งกันเป็นคณะทำงานทำให้เกิดความชัดเจนกันมากขึ้น มีแผนงานในการดำเนินงาน เช่น 1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 2) แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม 3) แผนเพิ่มพูนจริยธรรมและศีลธรรมในชุมชน จากคำบอกเล่าถึงทิศทางการทำงานของสภาผู้นำชุมชนจะพยายามดำเนินการตามแผนไปทีละอย่าง ไม่ได้ทำไปพร้อมๆกัน

“สภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง กลุ่มแกนนำที่ทำหน้าที่ในการติดตามการทำกิจกรรมและงานเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง และการให้ความรู้แก่สมาชิกเพิ่มเติมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงนี้เรากำลังเคลื่อนเรื่องวัฒนธรรม การขยายเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมจริยธรรมสู่โรงเรียนเพื่อการเรียนรู้แก่เยาวชน เพื่อให้เด็กเชื่อมโยงกับครอบครัวพูดคุยกับพ่อและแม่ในการขยายผลครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง (นายจำลอง มณีรัตน์ : ประธานสภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง)

นอกจากนี้ยังมีโครงการวิถีพุทธทุกวันพระเด็กจะต้องไปทำบุญที่วัด เราจะแยกไปแต่ละหมู่ว่าแต่ละหมู่มีความถนัดเรื่องอะไรบ้าง ให้ทำตามความถนัด จะทำอะไรก็ทำกันไปเฉพาะกาล ไม่ได้กำหนดอะไรล่วงหน้ามากนัก

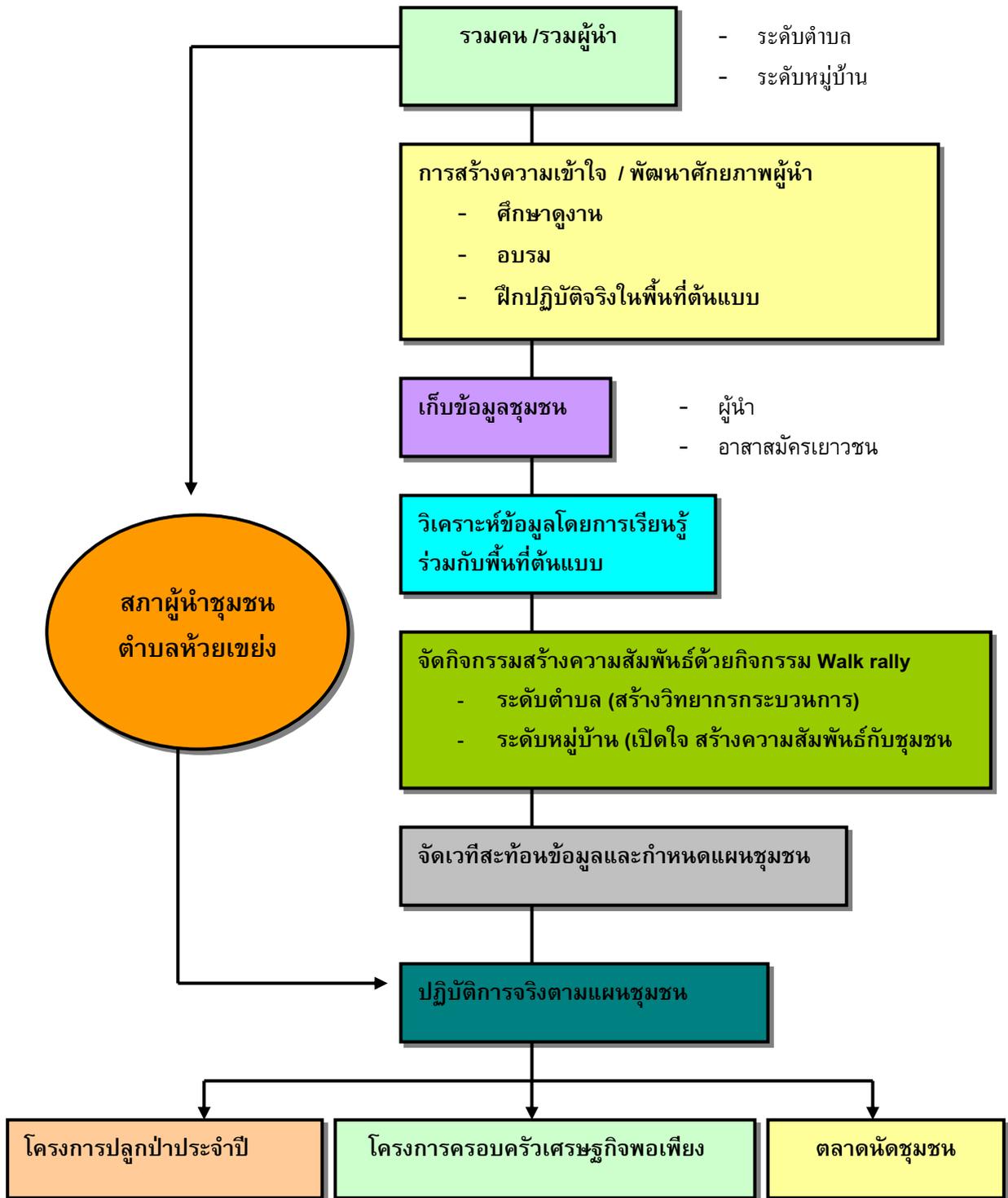
“สภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่งเป็นสภาเปิดที่เราไม่มีการบังคับ เรามาด้วยความสมัครใจ มาจากเราต้องการเห็นบ้านเรามีความเจริญที่ดีขึ้น เราจะทำอะไรถ้าเข้าไปในจิตใจจะเกิดแรงขับเคลื่อนจากตัวเอง จากแรงของตนเอง โดยไม่ต้องมีอะไรมาเป็นแรงกด แต่ถ้าไปกำหนดมากจะทำให้เกิดความอึดอัดและยาก และต้องทำให้ใช้เงินเป็นเครื่องมือ การรวมกันเป็นสภาต้องเป็นธรรมชาติ ต้องเกิดจากการรวมกันเอง (นายหฤทัย คงควร : สภาชุมชนตำบลห้วยเขย่ง)

“ทำงานกับชาวบ้านตึงไม่ได้ ถ้าตึงจะทำไว้ชาวบ้านหายไป เพราะชาวบ้านไม่เงินเดือนและไม่มียาได้ ใครพอใจ หรือใครมีเวลาว่างเข้ามาด้วยกัน เขาไม่มาเราไม่ต้องด่าว่ากัน เพราะว่าครอบครัวเขามีปัญหาเขาจึงไม่มา แต่ถ้าหากหมดปัญหาแล้วเขาจะมาหาเราเอง เราทำงานกับชาวบ้านเราต้องมีความยืดหยุ่นไม่มีข้อบังคับ ควรเป็นหลักของสัญชาตญาณในการทำงานร่วมกัน” (นายบุญนิยม ดวงจันทร์ : สภาชุมชนตำบลห้วยเขย่ง)

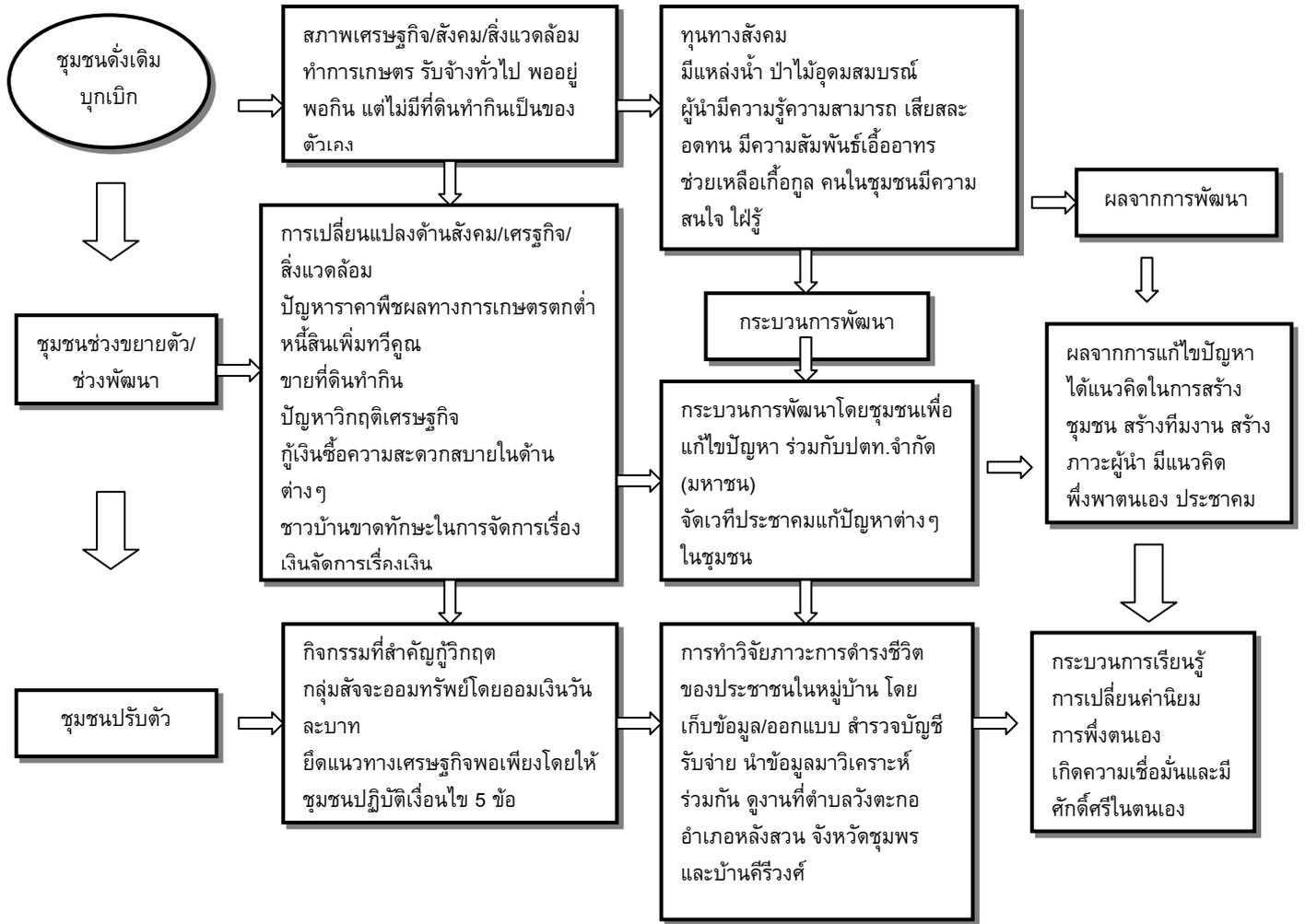
การประชุมผู้ใหญ่บ้าน นับเป็นเวทีสำคัญที่บรรดาผู้นำชุมชนได้พัฒนาตัวเองจากผู้นำทางการสู่การเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำที่รวมกลุ่มกันในระยะแรก จัดตั้งเป็นสภาผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ ได้ริเริ่มที่จะมาวิเคราะห์ตัวเอง ด้วยการจัดทีมทำงานแกนนำอาสาประมาณ 30-40 คน ลงไปศึกษาดูงานการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลหนองกลางดง จังหวัดประจวบฯ ในการศึกษาดูงานครั้งนั้นถือได้ว่าเป็นศึกษากระบวนการเตรียมตัวเอง การพัฒนาศักยภาพแกนนำ และเป็นการสร้างทีมงานของตำบลห้วยเขย่งไปพร้อมๆกัน การได้ไปเรียนรู้จากการศึกษาดูงานที่มงานได้กลับมาวิเคราะห์ตำบลตัวเอง

จากความคิดเห็นของแกนนำที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนของสภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่งได้ชัดเจนและหนักแน่น ถึงรูปแบบการรวมตัวกันของแกนนำแล้วเรียกตัวเองว่า “สภาผู้นำชุมชนตำบลห้วยเขย่ง” ที่กล่าวได้ว่าเป็นสภาเปิด ซึ่งเป็นผลพวงมาจากที่ผู้นำชุมชนได้ร่วมกันเข้ามาทำแผนชุมชนแล้วพัฒนามาสู่การพัฒนาเป็นเวทีประชุมที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเป็นประจำสม่ำเสมอ และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลห้วยเขย่งเชื่อมโยงสู่สภาผู้นำชุมชน

กิจกรรมและกระบวนการพัฒนาชุมชนตำบลห้วยเขย่ง

เป้าหมาย ผลสำเร็จและตัวชี้วัดของตำบลห้วยเขย่ง

ด้านเศรษฐกิจ	ตัวชี้วัด	มีแหล่งอาหาร การผลิตอาหาร และการลดเหล้า
ด้านสิ่งแวดล้อม	ตัวชี้วัด	จำนวนป่าเพิ่มขึ้น อากาศดี
ด้านคุณธรรม	ตัวชี้วัด	เยาวชนได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรม การแบ่งปันกัน ความสามัคคี

ตัวชี้วัดที่เกิดจากการสรุปกันในการประชุม

1. วัดจากผลของกิจกรรมครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง
2. วัดความสุข
3. ดูที่สิ่งแวดล้อม/ทรัพยากร
4. คุณธรรม
5. ความเชื่อมั่นในเอกลักษณ์ของชุมชน
6. การพัฒนาเยาวชน
7. การพึ่งพาตนเอง โดยปลูกเอง กินเอง เพื่อใช้สอย

อ้างอิงในการเรียบเรียงเนื้อหา

จากการการสนทนากลุ่มย่อยเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2550

ณ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลห้วยเขย่ง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้เข้าร่วมสนทนา

ชื่อ -นามสกุล	ที่อยู่
1. นายจำลอง มณีรัตน์	84 หมู่ที่ 8 ต. ห้วยเขย่ง อ. ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
2. นางขวัญหล้า กัณทะวงศ์	71/2 หมู่ที่ 6 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
3. นายเสนาะ เกตุมั่นคง	20/2 หมู่ที่ 3 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
4. นายบุญเนียม ดวงจันทร์	64 หมู่ที่ 1 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
5. นายเรือง ปลงจิตร	73/1 หมู่ที่ 8 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
6. ด.ต. ประสงค์ ทองมาก	81/1 หมู่ที่ 1 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
7. นายวินัย คำเหลา	46 หมู่ที่ 4 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
8. นายพลทอง ศรีมุกข์	104 หมู่ที่ 4 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
9. นายธงชัย ศรีมุกข์	104 หมู่ที่ 4 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
10. นายหฤทัย คงควร	25/1 หมู่ที่ 7 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
11. นายสุชิน หงษาดี	60 หมู่ที่ 8 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
12. นางธนาภรณ์ เพ็ชรมณี	1/12 หมู่ที่ 3 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
13. นางอาภาภรณ์ อ่อนจันทร์	41/13 หมู่ที่ 3 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
14. นายบุญชัย วังแก้ว	107 หมู่ที่ 1 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
15. นายจรัญ มั่นเหมือน	10/3 หมู่ที่ 6 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
16. นายชัยภัทร ประดิษฐ์คำย	48 หมู่ที่ 7 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
17. นายทองใบ สุดแน่น	15/25 หมู่ที่ 6 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
18. นางสมคิด ทองเชื้อ	70 / 57 หมู่ที่ 6 ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
19. นายธวัชณ์ มีจันทร์	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลห้วยเขย่ง
20. นายสิทธิชัย แก้วพันตา	เจ้าหน้าที่ ปตท.
21. นางสาวนิดา สุริยะ	เจ้าหน้าที่ ปตท.